

Nils Øyvind Bø

Vår saksbehandler:
Ellen Ruth FloVår dato: 17.03.2014
Vår referanse: 201302079-2Deres dato:
Deres referanse:

NOTAT

Kopi til:

Ulrika Bergström

Bente Mathisen

12418 HÅKONSHALLEN - FUNKSJONSANALYSE OG UNIVERSELL UTFORMING

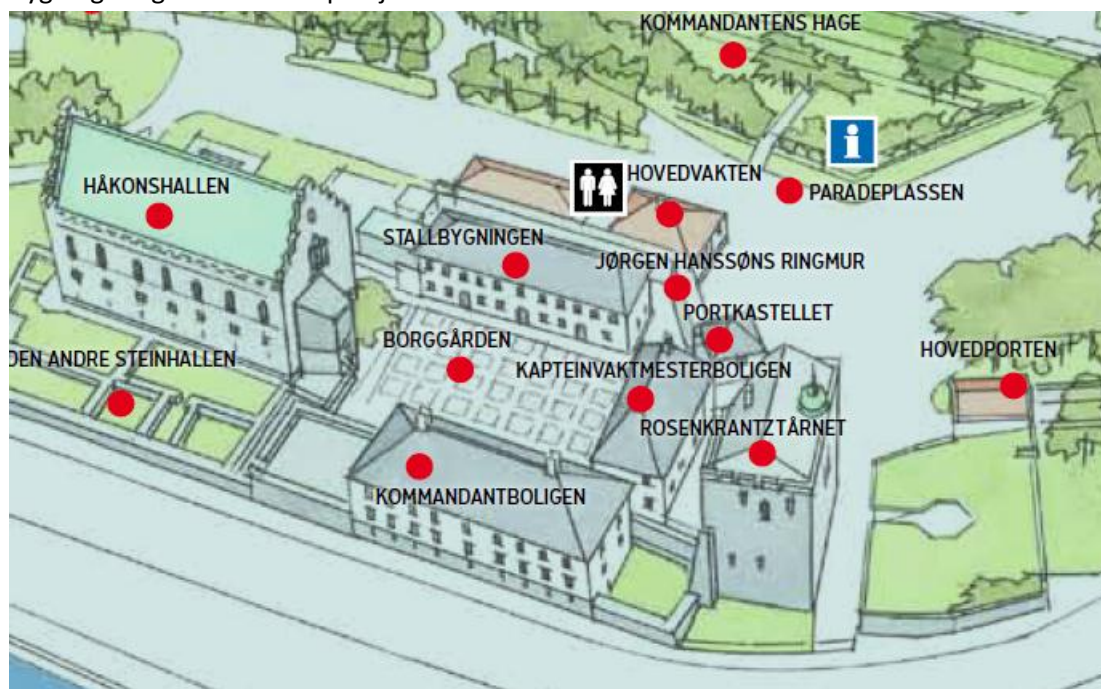
0 Overordnede føringer

0.1 Målsetting

Denne funksjonsanalysen skal fokusere på behov knyttet til universell adkomst horisontalt og vertikalt fra Slottsplassen og inn til Håkonshallen, Stallbygningen og Broen mellom disse. Dette omfatter et stort antall brukere, både besøkende og de som har sitt daglige virke i Håkonshallen og Stallbygningen. Disse gruppene beskrives hver for seg og i situasjoner der de må samvirke. Ved å kartlegge gruppenes behov, bevegelser og situasjoner vil disse belyse problemområder. Målsettingen er å komme frem til prioriteringer og valg innenfor hvert enkelt problemområde.

0.2 Begrepsbruk

Det er mange nivåene og rom som skal omtales her og en presis forståelse av dette er viktig. Bygninger og rom omtalt i prosjektet er:

Bergenhus – betegnelse som omfatter hele anlegget.

Slottsplassen, også kalt Borggården. Plassen med hovedadkomst til Håkonshallen-anlegg for kjørende (kun avlasting) og gående; adkomst gjelder publikum (museumsbesøkende generelt, turister, skoleklasser, arrangementsgjester), ansatte og Kongeinngangen.

Jørgen Hanssøns ringmur – steinmur som går fra Håkonshallens nördøstre side og bak rundt Stallbygningen, møter Portkastellet og videre Rosenkrantzårnet. Opprinnelig fra ca 1530. Sterkt skadet etter eksplosjon i Bergens havn under 2.verdens krig. Store deler er rekonstruert.

Håkonshallen – betegnelse som omfatter Festsalen (+11,40) og Mellometasjen, øvre (+6,90) og nedre (+4,40) del.

Mellombygget (1961), øvre plan (+9,30) er vrangleareal/inngangsrom knyttet til trappeløpene til og fra Festsalen og videre til Broen; nedre plan inneholder forrom til Mellometasjen (+7,50) og Traforom.

Broen(1961), tilbygg kun på nivå +9,30 som fortsetter gjennom J.Hanssøns ringmur til Mellombygget. Liten del i flukt med Stallbygningens 1.etg (+6,45).

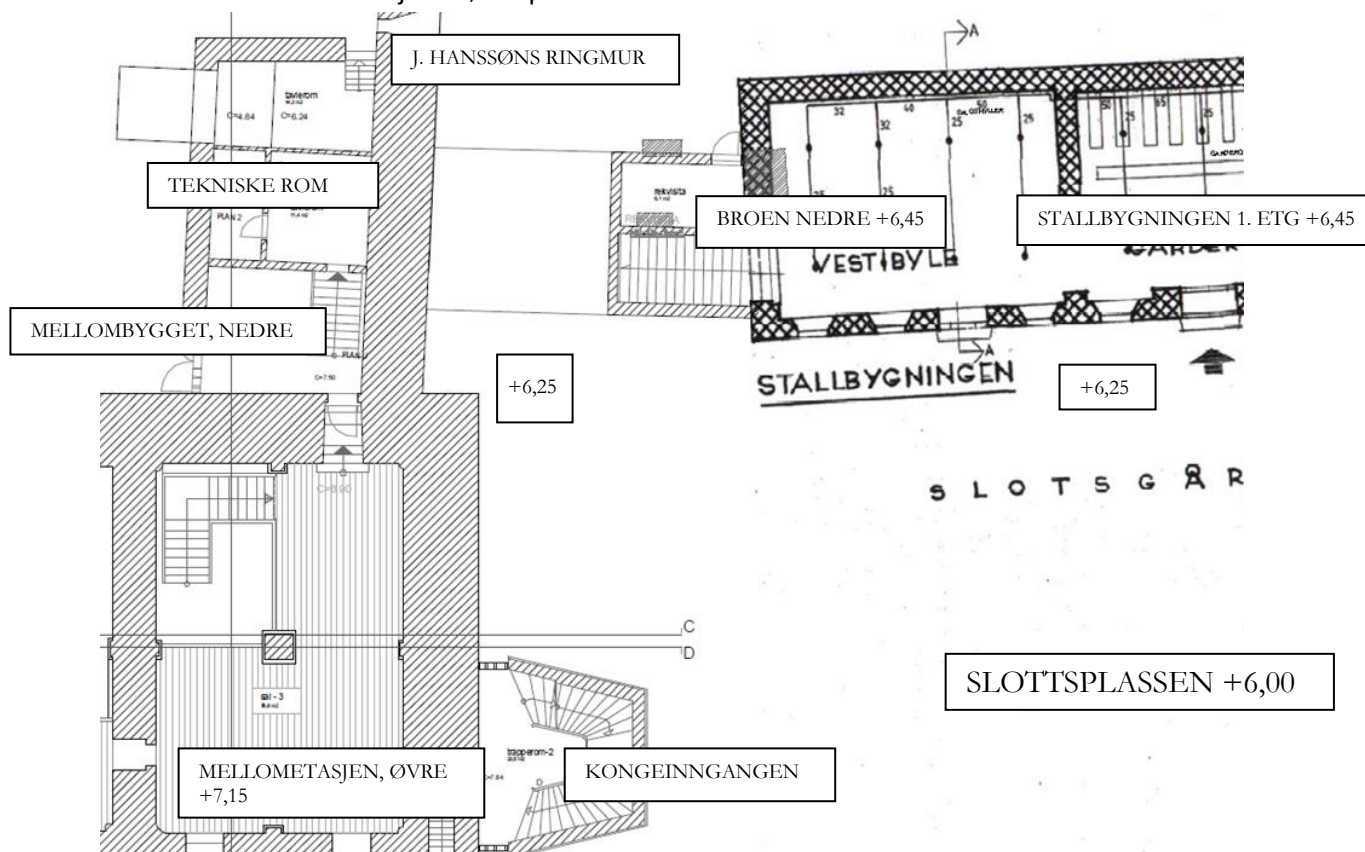
Stallbygningen – 1700-talls bygning med Bymuseet i 1.etg med adkomst for besøkende, garderober og toaletter; anretningskjøkken i 2.etg (+9,60) og loft som betjener Håkonshallen med servering.

Kommandantboligen – restaurert 1700-talls bygning, ikke adgang for publikum. Ikke del av utredning.

Kapteinvaiktmesterboligen – utvendig restaurert 1700-tallsbygning, brukes som kafé om sommeren. Ikke del av denne analyse annet enn at kafefunksjonen har betydning for Slottsplassens bruk.

Festsalen – Håkonshallens hovedetasje på nivå +11,40. Hovedattraksjon, konsertsal, mm.

Mellometasjene – forsamlingsrom i etasjene under Festsalen på nivå +6,.. og +4,40. Adkomst til Mellometasjenes nedre nivå (+4,40) anses som mindre viktig ettersom den samme funksjon oppfylles fortrinnsvis i Mellometasjenes øvre plan.

EKSISTERENDE ANLEGG NEDRE PLAN OG BORGGÅRDEN

0.3 Bakgrunn

Det har pågått diskusjoner om tilpasning av Håkonshallen til UU-krav i lang tid. UU gjennom rivning av Kongeinngangen og bygging av nytt trappe- og heistårn ble utredet i 1991. Dette tiltaket ble ikke gjennomført, og Kongeinngangen er i dag en del av det fredede anlegget på Bergenhus (vedtaksfredet 2006).

Det er i dag kun trappetilkomst for publikum til Håkonshallen. Statsbygg har i 2010-11, gjennom 3 parallelle oppdrag og to tilleggs-utredninger, utarbeidet alternative løsninger på UU til Håkonshallen. Alle løsningene innebærer inngrep i den historiske bygningsmassen. Her drøftes behovene til de ulike brukergrupper og inngrepene i de to aktuelle løsningsforslag (LINK Arkitekter og Origo Arkitekter). Utredninger knyttet til ombygging av Kongeinngangen viser at den ikke kan gi plass til HC-heis og toalett.

0.4 Deltakere og prosess

Arbeidet med dette dokumentet begynt i desember 2013, etter arbeidsmøte organisert av Statsbygg den 13.09.13. Der dekket Riksantikvaren, Bergen museum, Forsvarsbygg og Bergen kommune i tillegg til Statsbyggs representanter. Der ble man enige om å utarbeide en funksjonsanalyse av Håkonshallen og UU. Den 20.11.13 og 8.1.14 møttes brukerrepresentantene og Statsbygg i Bergen:

Nils Øyvind Bø	Prosjektleder, Statsbygg
Bente Mathisen	Prosjekteier, Statsbygg Vest
Thorbjørn Nævdal	Regiondirektør, Statsbygg Vest
Kjartan Nesset	Forvaltningssjef, Statsbygg Vest
Trond Blom-Andersen	Driftsleder, Statsbygg Vest
Kjell-Erik Hopland	Husholdsleder Håkonshallen, Bergen Bymuseum
Anne Ågotnes	Brukerkoordinator/Førstekonservator, Bergen Bymuseum
Gunnar Rolland	Kommandant Bergenhus festning
Kristin A. Andersen	Kvarterkommandant Bergenhus Festning
Tor Johan Morland	Festningsforvalter Bergenhus Festning

0.5 Målgrupper

Håkonshallen fungerer både som museum og som representasjonsarena. Derfor er det et stort antall publikumsgrupper når det gjelder adkomst og bruk. Gruppenes bruk og behov beskrives i de ulike deler av anlegget. Hyppighet og omfang kartlegges skissemessig for å belyse hvor ofte enkelte utfordringer oppstår.

- **Konsserter og seremonier**

Det arrangeres minst 50 konsserter og seremonier i Håkonshallens festsal og i Mellometasjene hvert år – inklusive Festspillene i Bergen. Konsertene er av varierende karakter men stort sett begrenser de seg til akustiske instrumenter og sang. Hallen har kapasitet på inntil 400 personer.

Pauser med forfriskninger (av og til i Mellometasjen, av og til ved resepsjonen) er gjerne 20 minutter.

- **Middager og bankett**

Middager kan være i form av stående buffet (mottakelser med maks 400 personer) eller banketter (sittende ved bordene; 290 personer). I sistnevnte tilfelle benyttes Håkonshallen ved de mest sentrale, representative anledninger av Stat, Fylke og kommune. Vanlig fremgangsmåte for en gjest til bankett er; 1)ankomst utenfra med garderobebesøk i Stallbygningen, 2)aperitiff i Mellometasjene, 3)forrett og middag i Håkonshallens hovedetasje (Festsalen), 4)kaffe i Mellometasjene mens servise og bord ryddes, 5)evt. dans i hovedetasjen. Med andre ord beveger gjestene seg ved slike anledninger vertikalt minst fem ganger, antakelig syv hvis man inkluderer ett toalettbesøk i løpet av kvelden (ned og opp igjen).

- **Servering**

All matforberedelser foregår på Anretningskjøkkenet i Stallbygningens 2. etasje. Herfra transporteres den varme maten enten til Festsalen eller øvre Mellometasje, båret på store, runde fat. Under banketter med fullsatt sal (290 gjester) er det 30 servitører i full aktivitet. Med stående buffet kan det være like hektisk aktivitet fordi antall gjester økes til 400; og både gjester og servitører beveger seg av og til samtidig i hele anlegget.

- **formidling**

Bymuseet i Bergen har ansvar for formidling av Håkonshallen ovenfor besøkende, turister og skoleklasser. Billett kjøpes i Stallbygningens 1.etg og omvisning kan være på egen hånd eller ved guiding. Skoleklasser krever bruk av guide.

- **drift**

Statsbygg Vest står ansvarlig for bygningsforvaltning, drift og vedlikehold av Håkonshallen som bygg (Håkonshallen, Mellombygget, Broen og Stallbygningen). Bymuseet i Bergen står ansvarlig for bruksforvaltningen av Håkonshallen som representasjonslokale, konsertlokale og som museum. Forsvaret står ansvarlig for utendørsarealer og de øvrige bygninger på Bergenshus (bortsett fra Rosenkrattårnet).

0.6 Definisjoner og UU

Ettersom denne analysen begrenser seg til spørsmål om fremkommelighet og kommunikasjon horisontalt og vertikalt, er definisjon av UU begrenset her til nedsatte bevegelsesevner og til en overordnet bruk av begrepet veifinning. Sistnevnte gjelder ikke i tilfeller der brukere har sitt daglige virke her.

Nedsatt bevegelsesevner omfatter mennesker med blant annet:

- Nedsatt eller ingen funksjon i deler av kroppen, eksempelvis bein, armer eller hender;
- Tap av kroppsdel
- Ukontrollerte bevegelser
- Kroniske smerter
- Nedsatt førlighet
- Hjerte- eller lungelidelser
- Redusert balanse
- Svekket muskellekraft

- Kroppsstørrelse

(etter NS 11001-1:2009, tillegg A)

Dette vil si at begrepet omfatter langt flere enn de som bruker rullestol - men alle vil ha behov for heis.

Veifinning defineres som:

«... summen av forhold som bestemmer hvordan det er å orientere seg til og i bygninger og uteområder. Bygninger og uteområder som er rettet mot allmennheten, skal utformes på en slik måte at flest mulig kan finne fram. Effektiv veifinning betinger at flere forhold planlegges innenfor en helhetsforståelse. *Det er spesielt viktig at arealer for aktiviteter knyttet til bygningens hovedfunksjoner er knyttet sammen på en logisk måte.*»

(etter NS 11001-1:2009, kap 11)

Begrepet veifinning handler mest om at informasjon som er nødvendig for å finne frem i en bygning gis gjennom flere virkemidler – taktilt, visuelt, og/eller auditativt – for å gi alternative måter å innhente nødvendig informasjon på. De fleste tiltak knyttet til veifinning ligger på et høyere detaljeringsnivå enn det notatet her handler om (f.eks., ledelinjer, kontrastfelt og skilting) men ett sentralt element av overordnet karakter er det som står aller sist i sitatet skrevet i kursiv:

«at bygningens hovedfunksjoner er knyttet sammen på en logisk måte»

Det må tas utgangspunkt i at besøkende ikke har kjennskap til anlegget fra før, og ikke nødvendigvis kan norsk. De vil ikke kunne dra nytte av tidligere kjennskap til plassering av enkelte funksjoner som toaletter eller garderober. Det er da særlig viktig at bevegelsesmønsteret er enkelt for disse gruppene, lett kan betjenes av én person og ikke krever noen form for forklaring eller forhåndskunnskap.

1 Hovedadkomst og Slottsplassens bruk

1.1 Slottsplassens bruk i dag

I dag brukes Slottsplassen (evt. Borggården) til mange forskjellige funksjoner: konserter og korpsoppvisning, teaterforestillinger, uteservering ved åpen kafé mm. De senere årene har bruken vært under utvikling og stadig nye brukere har fått tilgang til plassen. Det gjelder bla a også formidlingsmessige samarbeidsprosjekter ved alle aktørene (forvalterne) på Bergenhus festning. Slottsplassen skal kunne benyttes som en fleksibel plass som kan oppfylle mange behov for ulike brukergrupper. Ikke minst viktig har også dens funksjon som «stille rom»/»solfylt plass» vært – der plassen langs Stallbygningens vestre ytre langvegg har en viktig funksjon for besøkende på Bergenhus festning og deres behov for rekreasjon.

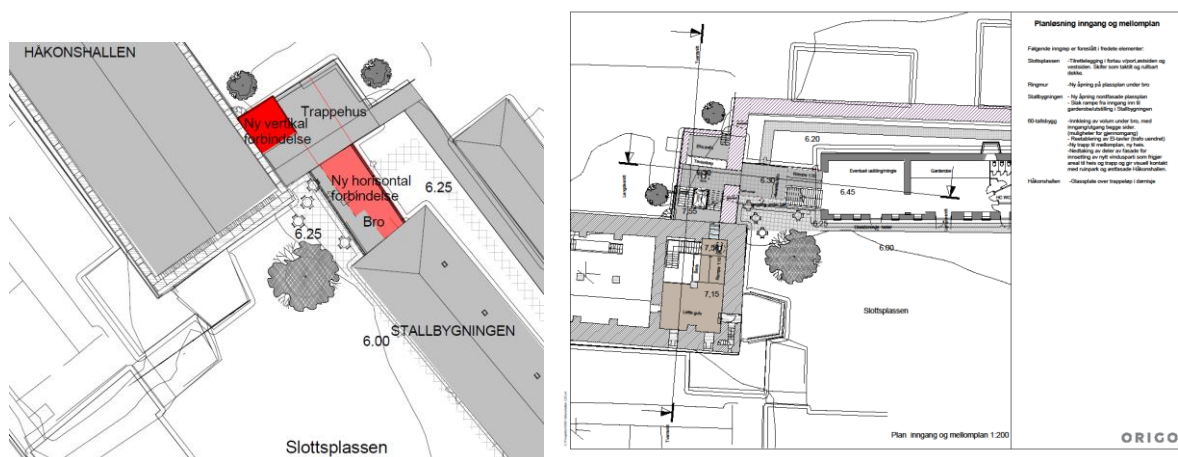

Plassen er rektangulær, ikke stor (25m x 40m) og har en sjelden rolig og harmonisk karakter. Håkonshallen med Kongeinnegangen danner fondveggen i nordvest og de øvrige tre sider avgrenses av 1700-tallsbebyggelse av lik karakter, høyder, proporsjoner og materialbruk. Noe som gjør Slottsplassen svært anvendelig er mangelen av en entydig akse eller retning. En scene, fokuspunktet eller siktlinje kan plasseres foran hvilken som helst av de fire bygninger uten at dette oppleves som unaturlig eller «feil». Arrangementer kan organiseres midt på plassen eller mot ett av hjørnene. Plassen er simpelthen *usedvanlig fleksibel i bruk* og dette gjør den til et meget ettertraktet sted å holde utendørsarrangementer av svært ulike art.

1.2 Universell adkomst ved utendørsanlegget

Adkomst utenfra til Håkonshallen skjer over Slottsplassen. Det skal ikke legges til rette for reservert parkeringsplasser ved Bergenhuis-anlegget. Det forutsettes at bevegelsehemmede som besøker anlegget kjøres frem til avlastningsplass utenfor portalen eller inne på Slottsplassen og helt frem til hovedinngangen. Tilrettelegging av HC-parkeringsplasser omtales ikke i denne analyse og inngår i en større vurdering av parkeringsforhold på Bergenhuis som helhet.

Når man er på Slottsplassen utenfor Stallbygningen er det en høydeforskjell på 20 cm fra Slottsplassen til 1. etasje i Stallbygningen. (Hellegang ca. +6,25 og Stallbygningens 1. etasje +6,45). De to foreslåtte løsningene forserer denne høydeforskjellen ved bruk av helt forskjellige grep:

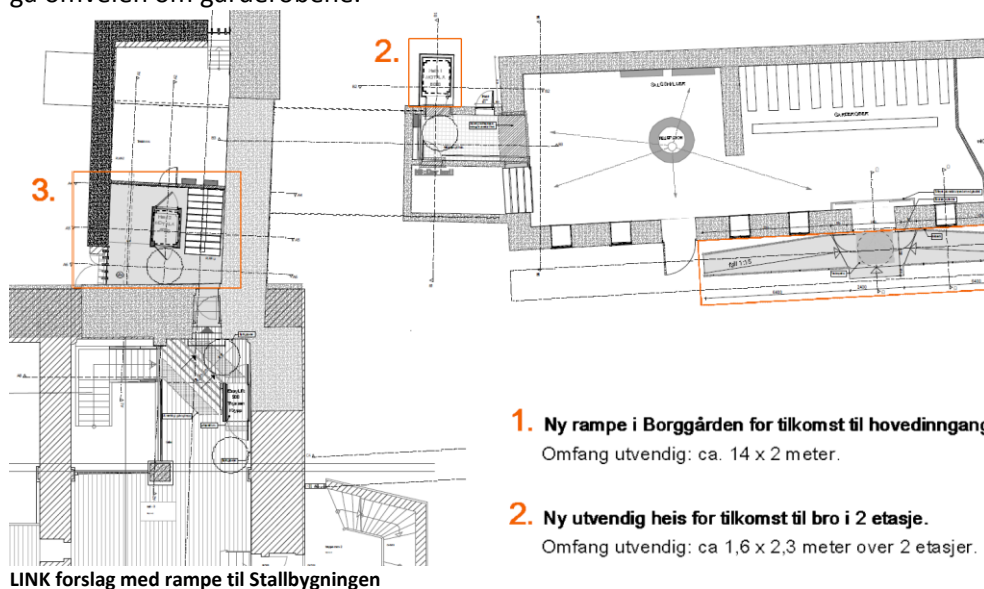

Origo forslag med begrenset heving av brosteinsdekke i Slottsplassens nordøstre hjørne.

1.2.1 Origoløsning utendørs

Origos løsning tar opp høydeforskjell ved heving av Slottplassens nordøstre hjørne foran inngangspartiet og ved bruk av innvendig rampe til Stallbygningens 1. etasje. Brostein og hellegangen vil måtte bygges om for å endre helningen her men utover dette vil plassen beholde uttrykket og bruksmønsteret den har i dag.

Denne løsningen plasserer den besøkende lengre fra garderobene og toalettene i Stallbygningens 1.etg. Ved store arrangementer vinterstid vil mange ønske å henge fra seg kåper, frakker og paraplyer og det vil dannes kryssende menneskestrøm til og fra garderobene. Bruksforvalter opplyser om at denne problemstillingen vil oppstå ved middager og banketter men ikke ved konsertarrangementer. Erfaringen er at mange ville ha kåper med seg inn, og at mange vil løse billett ved hovedinngangsdøren for dermed å gå rett opp til Broens andre etasje og videre inn i Festsalen uten å gå omveien om garderobene.

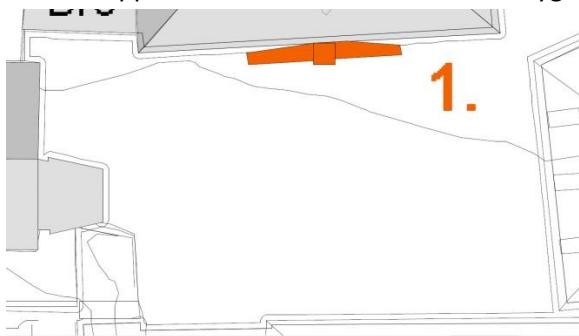

1.2.2 LINK løsning utendørs

LINKs forslag legger hovedinngangen til midt på Stallbygningen og tar opp høydeforskjell ved bruk av en eller to ramper. Det forutsettes at de buede inngangsdører settes i en permanent åpen posisjon ved arrangement og at nytt klimaskille opprettes i form av et glassfelt innenfor murveggen. Denne løsningen foreslås for at rampen ikke skal bygges for langt ut på plassen. Løsningen gir god adkomst til Stall-bygningen, garderobene og toalettene der kryssende trafikk unngås. Men løsningen har flere ulemper:

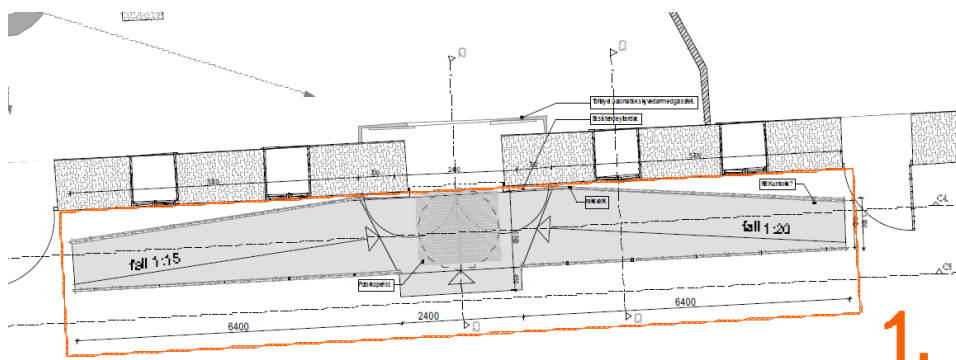
- De originale inngangsdører i tre plasseres permanent eller ved arrangement i åpen posisjon og eksponeres for vær og vind uten overheng, ramme eller beslag. De vil trolig ikke kunne lukkes når anlegget er stengt og døråpningen vil alltid fremstå som mørklagt.
- Rampen innskrenker plassens bredde med minimum 10% (Slottplassen er 30m bred og rampereposet blir minimum 3m fra Stallbygningens yttervegg).
- Plassen får et svært synlig og aktivt element som ødelegger den harmonisk, enkel volum.
- Plassen får plutselig en fondvegg eller et podie og en symmetri som ikke var der fra før. Flexibiliteten som har gjort plassen så veldig anvendelig for så mange formål blir betydelig redusert.

- Kongeinngangen til Håkonshallen (eller: Håkonshallens søndre kortvegg) kommer enda mindre i fokus enn pr dags dato. Besøkende til Bergenhus utenom museets åpningstider vil få problemer med å identifisere Håkonshallen som middelaldermonument siden oppmerksomheten rettes mot Stallbygningen.

Slottsplassen med LINKs rampeløsning (i orange).

Det må merkes at LINKs forslag ikke er gjennomførbart som tegnet over. Rampen vil måtte komme ca én meter lengre ut fra veggen enn vist på forslaget over i tilfelle inngangsdørene skal kunne lukkes etter stenetid.

LINK løsning for hovedadkomst via Stallbygningens midtre dør, med dører i permanent åpen posisjon

2 Sirkulasjon internt – vertikalt og horisontalt

Enkelte situasjoner ved bruken av anlegget stiller høyere krav til den funksjonelle løsningen enn andre. I Håkonshallen og tilstøtende lokaler oppstår slike situasjoner når tidsaspektet er kritisk (under pauser, ved servering, og når 290 til 400 mennesker kommer og går). Dette kan også oppstå ved stor tilstrømming av publikum (eks. busslaster av turister eller busser med skoleklasser), eller til formidlingsarrangementer og konserter.

2.1 Kjøkkenet, servering og samtidighet

Ved bankett kan det være maksimum 290 personer til bords og ved stående buffet kan det være 400. For å klare servering av så mange mennesker må det være 30 servitører i full aktivitet i trasé fra anretningskjøkkenet i Stallbygningen, via Broen til festsalen. Med dagens løsning er bruk av heis og tralle uaktuelt og all mat og drikke må bæres fra anretningskjøkkenet til Håkonshallen. Transport av

alle matretter og drikke foregår på store, runde fat som servitørene må bære. Dette i seg selv gjør at servitørenes gangtrasé må være bredere enn «vanlig» og de bør ha færrest mulig hindringer for å unngå uhell og forsinkelser. Ved en planfri adkomst til kjøkkenet må høydeforskjell fra kjøkkenplan til Broen tas opp i form av rampe som er en ekstra utfordring når man går med store, tunge fat. Heisplassering bør da være utenfor området i umiddelbar nærhet til kjøkkeninngangen.

En annen viktig trasé er fra kjøkkenet (+9,90) til Mellom- og underetasjen (+6,90 og +4,40). Pr i dag må alt transporteres på fat på lik linje som til festsalen. I Mellometasjen serveres kaffe, cognac, likør og dessert, eller i andre sammenhenger aperitiff og kanapéer. En særlig utfordring knyttet til dette er at kaffe ikke kan transporteres dit i kolber men på termokanner. Til 400 mennesker er dette en betydelig mengde og det krever stor innsats over kort tid for at alle skal få. I denne sammenhengen er det viktig med rask heisforbindelse og planfri adkomst for å kunne bruke tralle og dermed kaffe på store kolber.

Situasjonen beskrevet over kan betraktes som det mest krevende med tanke på kryssende og konfliktskapende trafikkmønstre. Gjester er på vei nedover trappene fra Broen til garderobe og WC i Stallbygningen eller til Mellometasjene samtidig som serveringspersonale skal rydde eller servere. En rullestol som venter på heis bør være utenfor menneskestrømmen i størst mulig grad for å forhindre forsinkelse men mest av alt for ikke å bli utsatt for farlige sammenstøt med serveringspersonale.

2.2 Tidsaspektet, forflytting og brukbarhet

Tidsaspektet spiller en avgjørende rolle for god funksjonalitet og brukbarhet i Håkonshallen. For besøkende gjelder dette aktivitet knyttet til pauser i forestillinger, seremonier og bespisning - alle viktige kjernefunksjoner. Utfordringen ligger i det å bevege seg fort nok til målet og tilbake, innenfor det avgrensede tidsrommet som er til rådighet. Her er valget todelt – antall heiser og heisens hastighet.

Den mest vanlig problemstilling knyttet til forflytting og tid er et toalettbesøk i pausen. Toaletter er i sydenden av Stallbygningens første etasje og krever en forflytting over to plan og tre bygg. Én heis som går over flere etasjer (Origo-forslaget) vil bruke mye mindre tid enn to heiser, for å klare denne turen innenfor en 20 minutters pause. Grovt regnet vil det ta ca 2,5 minutter på det absolutt raskeste å komme fra Håkonshallen til toalettene i 1.etg ved bruk av én heis. Det må tas høyde for flere i kø og at heisen må tilkalles, som fordobler tiden heisen bruker. Hvis toalettbesøk begrenses til 5 minutter og det er ingen hindringer eller ventetid på vei tilbake er dette gjennomførbart i under 20 minutter, men bare så vidt og uten tid til forfriskning i tillegg.

Origos løsning med én heis
LINKs løsning med to heiser

LINKs løsning kompliserer og forlenger denne turen. Det vil være tungvint for en bevegelsehemmede å gjennomføre dette alene med to heiser. Regnestykket går ikke opp hvis man først må ta én heis så og bytte til en annen – da tar turen fra Håkonshallen til toalettene ca 6 minutter, forutsatt at man ikke må vente på noen av stedene. Dette vil si at det ikke er mulig å gjennomføre toalettbesøk i pausen med en løsning (LINK sin) der to heiser må brukes.

Tidsaspektet er viktig også for andre målgrupper (i funksjonen som museum) der publikum skal delta på større omvisninger med guide (f.eks. turister, studenter og skoleklasser). Flere heiser vil også skape et behov for øket kontroll av bruken (særlig skolebarn) jo flere heiser det er, viser erfaring fra andre museumsbygg.

2.3 Heiser, løfteanordninger og hastighet

Plass er et vesentlig element i valg av heis men bør ikke være det eneste førende faktor. Funksjonaliteten (heishastighet og brukervennlighet) bør være førende for valg av heisløsning her. Ingen liker å vente på en saktegående heis. Men når brukeren har et klart avgrenset tidsrom til rådighet for å forflytte seg fra et sted til et annet, pluss et høyt antall vertikale forflyttinger (helst syv ganger for bankett eller ball), er heisens hastighet av avgjørende betydning. Om det er kaffe og dessertservering mellom avsluttet middag og eventuelt musikkunderholdningen, eller det å nå frem til WC og tilbake igjen i konsertpausen, er TID den avgjørende faktor. Hvis ikke man klarer det tidsmessige aspektet er den valgte løsningen verdiløs.

Hastighet

Både Origos og Links forslag (fra Håkonshallen +11,50 til Mellombygget og Broen, øvre, +9.30) baserer seg på bruk av saktegående heis, såkalt skruheismekanikk. Disse har samme hastighet som løftebord (0,15m/s, meget saktegående) men har en lukket kupé. Skruheis ser ut som personheis men *ikke fungerer* som en personheis. Den er valgt her av begge arkitekter på grunn av størrelse og særlig bredde og ikke på grunn av oppfyllelse av funksjonelle krav.

Belteheiser eller wireheiser gir betydelig bedre hastighet (0,6, til 1,0m/s hastighet), gode tekniske løsninger og god driftssikkerhet. De tåler høyere laster og asymmetriske laster mye bedre enn skruheis. Heisen i Mellombygget vil da kunne være bæreheis, et viktig poeng for en stor forsamlings-lokale. Reisetiden med en slik heis vil ta ca 4 sekunder, mens det vil ta 26 sekunder med skruheis.

Dette er uten å ta hensyn til ventetid, andre passasjerer eller kø inn og ut av Håkonshallen. Særlig kritisk er det hvis heisen skal tilkalles og tiden blir fordoblet. Installasjon av slike saktegående maskiner vil føre til nesten like mye misnøye som man nå har uten noe heis i det hele tatt fordi en skruheis ikke oppfyller funksjonen innenfor tidsrammen.

Plassbehov

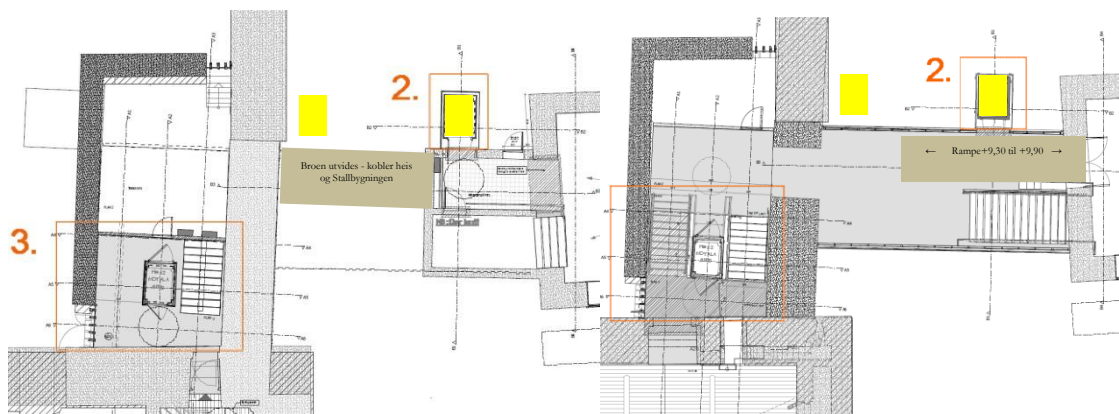
Men belteheis/wireheis er noe mer plasskrevende med minimum utvendig mål (1,8m x 2,1m). Origos løsning legger til rette for utvendig sjaktbredde 1,6m (skruheis med sideåpnende dører) mens Links løsning har sjaktbredde på 1,3m (pga hengslede heisdører). Det øker tilgjengelig rombredde ved å slanke ned Broens yttervegg og flytte vindusplassering lengre ut. Trappeløpet og særlig øvre plan i Mellombygget er veldig mørkt så det å utvide vindusomfang vil være positivt. Det vil også gi en bedret innsikt i forholdet mellom Håkonshallen og middelalderruiner nordvest på Bergenhus (Kongens Solar, Kristkirketomten)

Origos løsning der Mellombyggets yttervegg og vinduer endres for å få bedre plass til trappebredde.

LINKs løsning ved Mellombygg-heisen har sjaktbredde på 1,3m grunnet bruk av hengslede dører, noe som ikke er optimalt. Den som venter på passe på og rygge bakover mens døren åpnes. Løsningen har ikke endret ytterveggtykkelse eller vindusløsning.

LINKs andre heis er den samme type skruheis med hengslede dører. Dørene kommer i direkte konflikt med trafikkstrømmen av servitører til og fra kjøkkenet. En som venter på heis vil sperre veien inn og ut av Antretningskjøkkenet på det travleste tidspunkt – i pausen der en gjest vil ned til toalettene og servitørene er i full gang. Denne heisen vil kunne flyttes nærmere J. Hanssøns ringmur og komme unna det trangeste partiet ved kjøkkeninngang. Men dette forplanter seg ned til bakkeplan der heissjaktens plassering vil bryte kontakten mellom heis og Stallbygningen. Flytting av heis vil kreve utvidelse av Stallbygningens 1.etg og sperrer adkomst rundt ringmuren.

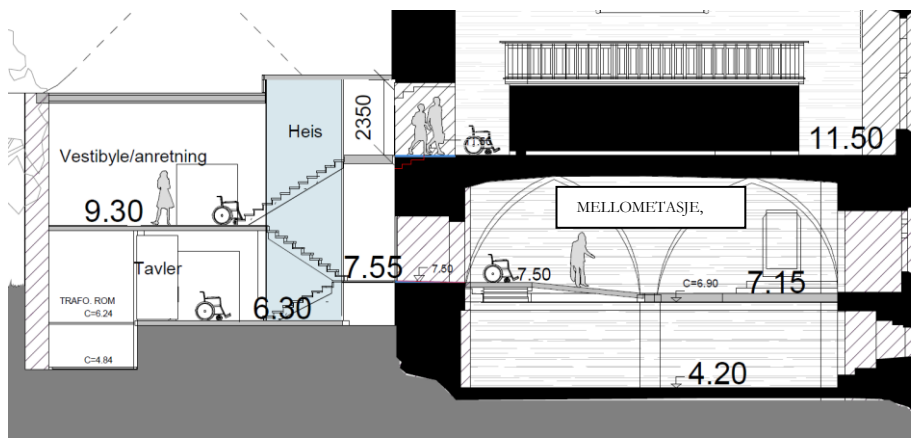
LINK heisplassering ved kjøkkenet og mulig flytting (gult) – vil kreve økning av Broen i 1.etg og forstyrre adkomst rundt ringmuren

Adkomst Mellometasjene – ett rom eller flere rom

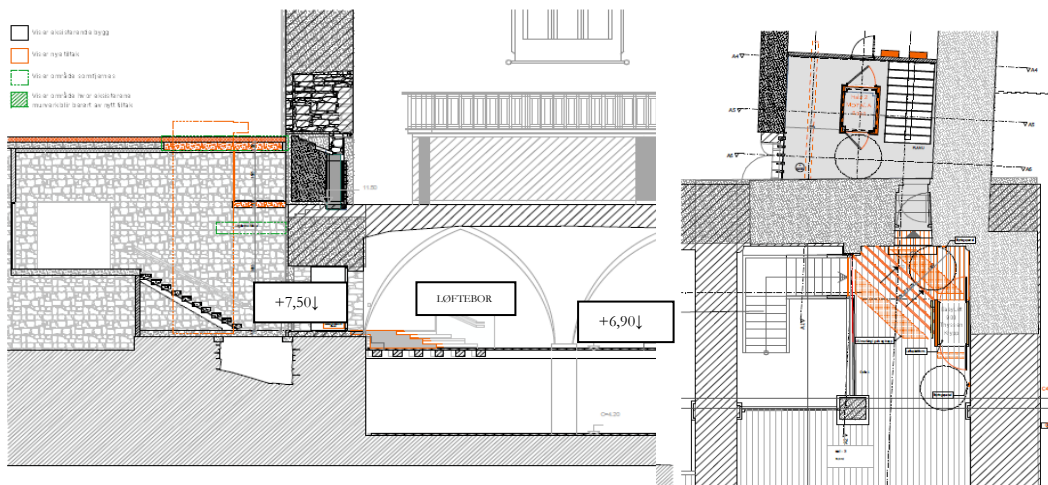
Mellometasjen oppfyller flere viktige funksjoner:

- Servering av aperitiff og kaffe/dessert under store middager
- Konserter og arrangementer av mindre omfang der bruk av Festsalen ikke er aktuelt
- Egne middager og samlinger

Adkomst til og bruk av Mellometasjens øvre del er særlig viktig og vil i både Origos og LINKs løsning være tilgjengelig via heis ned til repositet utenfor inngangsdøren. Høydeforskjellen derfra og ned til Mellometasjens gulvplan løses på forskjellige måter:

Origos Mellometasjen - anlegger rampe ned og samtidig hever gulvnivået fra +6,90 til +7,15. Ved å heve gulvet tas nivåforskjellen opp fra gulv til terskel mellom rommene, og gir dermed adkomst til flere rom innover.

LINKs Mellometasje - setter inn løftebord og trappeløp, uten å heve gulvet.

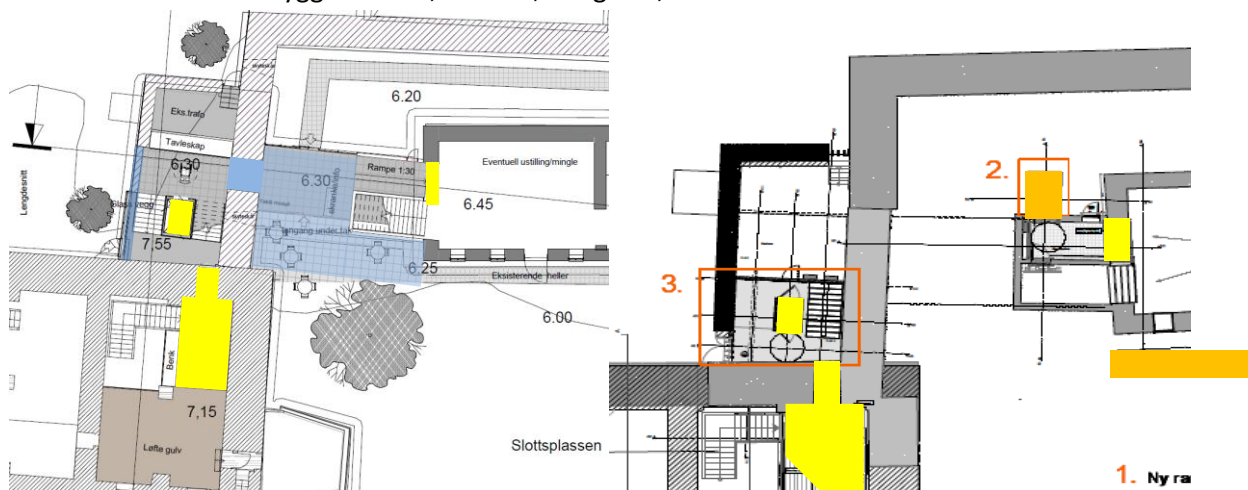
3 Antikvariske forhold

3.1 Likheter og forskjeller

Ved vurdering av de to forslag er det likhetstrekk og forskjeller. Begge løsninger innebærer inngrep i den verneverdige bygningsmassen men forskjellen ligger i hvor dette skjer.

Begge forslag har følgende tiltak i 1.etg plan (gult):

- Hulltaking i Stallbygningens gavlvegg, 1.etg.
- Tilpassing av tersklene (til planfri adkomst) ved inngangen til Salene
- Nivåforskjell til Mellometasje, øvre ved oppbygging i tre
- Heis i Mellombygget fra + 7,50 til +9,30 og +11,50

Origos løsning (blått) har i tillegg:

- Utvidelse av Broen 1.etg inntil muren
- Heving av plassen ved hovedinngang
- Hulltaking i J. Hanssøns ringmur

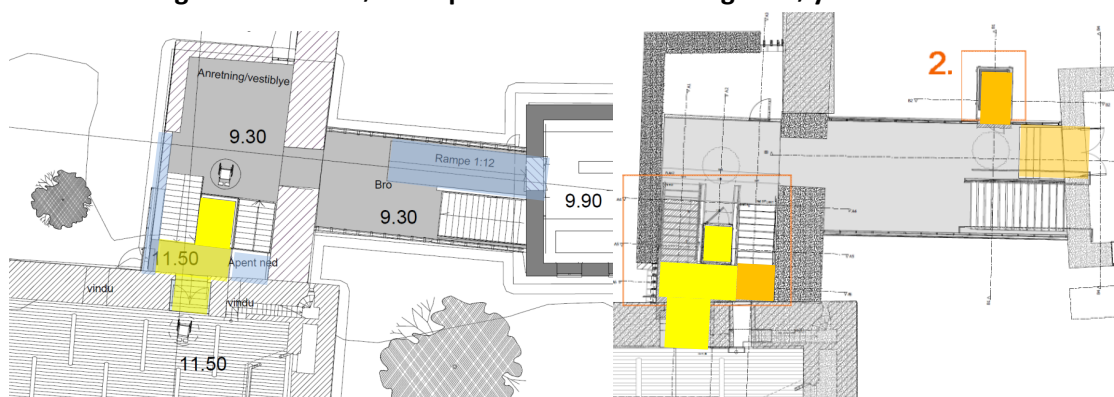
- Endring av yttervegg ved trappeløp i nørdøst Mellombygget

LINKs løsning (orange) har i tillegg:

- Rampe mot Slottsplassen som hovedinngang
- Heis nr 2 etableres i tilknytning Broen

Begge forslag har følgende tiltak i 2.etg plan (gult):

- Heis i Mellombygget
- Endring av øvre repos til planadkomst fra Festsalen +11,50
- **Heving av taket over øvre repos for å få tilstrekkelig takhøyde**

Origos løsning (blått) har i tillegg:

- Fjerner øvre del av høyeste repos for dagslysinnslipp ned til inngang Mellometasje
- Endring av yttervegg i trappeløp i nordøst Mellombygget
- Rampe fra Broen til Kjøkken

LINKs løsning (orange) har i tillegg:

- Heis nr 2 i Broen
- Beholder trappen opp til kjøkkenet for å gi plass til heis nr 2.
- Beholder lagerplass på øverste repos +11,50

Fremtidige planer for Bergenhus

Ambisjonene for fremtidig bruk av Bergenhus er mangfoldige. Det er et omforent ønske fra dagens brukere å utvide aktiviteter knyttet til kultur og formidling, utdypet i «Utviklingsplan for Bergenhus – Overordnet strategi 2011 – 2020». Forslagene er til dels en videreutvikling av dagens arrangementer og aktiviteter, og dels nye aktiviteter som berører Håkonshallen og/eller Stallbygningen direkte. Aktiviteter knyttet til andre bygninger og utendørsarrangementer trolig vil øke tilstrømning til fellesfunksjoner i Stallbygningen (toaletter, garderobe, billettsalg) og besøk i Håkonshallen «når man først er der».

Følgende arrangementer vil omfatte bruk av Slottsplassen og Håkonshallen-anlegget innendørs:

- Festspillene i Bergen
- Bergenhusdagene
- Jul på Festningen
- Fortellinger fra Festningen
- Konserter med Forsvarets musikkorps-Vestlandet

- Temporære utstillinger i Håkonshallen-resepsjonsområde
- Middelaldermusikkdager i september
- Danseforestillinger
- Teaterforestillinger

Konklusjonen

Origo

Det er ikke tvil om at Origos løsning har best funksjonalitet på alle plan. Utvendig blir Slottsplassens uttrykk lite endret ettersom utbygging av Broen ikke er et særlig aktivt element sett herfra. Plassen brukes som den alltid er blitt brukt, og vil beholde sin fleksibilitet og retningsløs utforming som har gjort den anvendelig for så mange ulike formål.

Endring av ytterveggen i Mellombygget med utvidelse av glassareal gir bedre innslipp av dagslys. Dunkelheten har vært et problem i forhold til flere grupper funksjonshemmede. Innvendig bredde økes og en heis med god funksjonalitet og størrelse kan settes inn uten å redusere trappebredde. En endring av vinduets omfang på samme sted vil markere at ombyggingen har skjedd samtidig som det gir bedre utsikt mot Håkonshallens yttervegg og vindusrekke.

Én heis gir god brukbarhet og rask forflytting i hele anlegget og krever ingen form for ekstra skilting eller informasjon. Det er selvforklarende, noe som står sentralt i filosofien om universell utforming. Det blir oppnåelig å komme seg fra Festsalen til WC og tilbake innen pausens tidsrom, noe som må kunne defineres som et minstekrav for likeverdig tilgjengelighet i et slikt anlegg. Bruk av ramper fra nederste heisnivå til Mellometasjen, fra hovedinngangen til Stallbygningen og fra Broens 2.etg til Anretningskjøkkenet må ses som den enkleste og mest robuste løsningen for alle parter, i motsetning til LINKs bruk av løftebord og trappetrinn.

Origos nye adkomst til Mellombyggets 1.etg gjennom J. Hanssøns ringmur er kontroversielt men berører kun 2 kvm mur. Her vil det kunne detaljeres med stor grad av gjennomsiktighet for å gjøre muren synlig på begge sider - og med stor sannsynlighet mer synlig og bedre å forstå og formidles i sammenheng enn den har vært til nå. Det er fullt mulig å justere forslaget slik at glassveggene som møter murvegg kan stå parkert vekk fra muren etter stengetid og gi fri ferdsel rundt ringmuren.

LINK

LINKs løsning berører ikke J. Hanssøns ringmuren direkte, men griper inn i anlegget som helhet – både Håkonshallen og Slottsgården og Bergenhus generelt - i en større grad enn Origo. Plassen blir sterkt berørt av rampeadkomst til Stallbygningen og dette gir sterke og uønskede føringer for plassens karakter og bruk. Heisplassering på Broen er problematisk uansett om det plasseres nærmere eller lengre fra ringmuren. Der heissjakten er nærmere Stallbygningen skaper det et farlig konfliktpunkt mot serveringspersonale til og fra kjøkkenet. Flyttes det nærmere ringmuren må Broen utvides i 1.etg og et ruvende volum oppstår like ved muren som vil sperre for siktlinjen og adkomsten langs ringmuren.

Men de funksjonelle ulempene knyttet til LINKs forslag må veie tyngst her. Løsningen kompliserer og forsinker bevegelse gjennom anlegget og da må det stilles spørsmål til hvorfor det gjøres i det hele tatt. Som belyst over (punkt 2.2 og 2.3) er problemstillingen ikke bare det å forflytte seg over flere nivåforskjeller – det må skje innenfor et svært avgrenset tidsintervall for å kunne fungere for brukerne. Oppsummert vil bearbeiding av Origos løsning sikre en universell tilkomst til Håkonshallen, mens Links løsning ikke tilfredsstillende de minimumskrav Statsbygg setter for universell utforming og brukbarhet.

Med hilsen

Ellen Ruth Flo
Faglig ressurscenter, arkitektur

